

WERKBOEK NIVEAU 4

Agogisch medewerker GGZ MZ

MBO

TRAJECT
WELZIJN

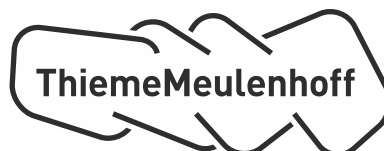
MAATSCHAPPELIJKE
ZORG

Agogisch medewerker GGZ MZ

Niveau 4

A.C. Verhoef

Colofon

Auteurs

A.C. Verhoef

Redactie

M.H.A.J. Gloudemans

R.F.M. van Midde

Vormgeving en omslag

Studio Fraaj, Rotterdam

Fotografie omslag

Mathilde Karrèr, Rotterdam

Opmaak

Imago Mediabuilders,

Amersfoort

Technisch tekenwerk

Tiekstra Media, Groningen

Over ThiemeMeulenhoff

ThiemeMeulenhoff ontwikkelt zich van educatieve uitgeverij tot een learning design company. We brengen content, leerontwerp en technologie samen. Met onze groeiende expertise, ervaring en leeroplossingen zijn we een partner voor scholen bij het vernieuwen en verbeteren van onderwijs. Zo kunnen we samen beter recht doen aan de verschillen tussen lerenden en scholen en ervoor zorgen dat leren steeds persoonlijker, effectiever en efficiënter wordt.

Samen leren vernieuwen.

www.thiememeulenhoff.nl

ISBN 978 90 06 62245 4

Eerste druk, eerste oplage, 2018

© ThiemeMeulenhoff, Amersfoort, 2018

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

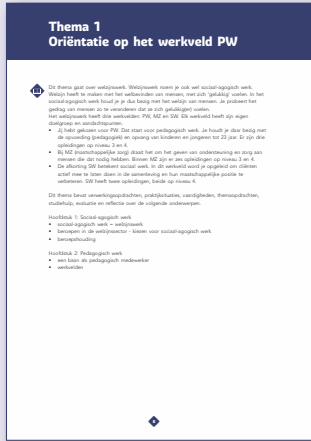
Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Deze uitgave is volledig CO₂-neutraal geproduceerd.
Het voor deze uitgave gebruikte papier is voorzien van het FSC®-keurmerk.
Dit betekent dat de bosbouw op een verantwoorde wijze heeft plaatsgevonden.

Rondleiding door dit werkboek

Het werkboek is verdeeld in thema's. Een thema in het werkboek sluit precies aan bij een thema in de theorie.

► **Themaopening**
Je leest waar het thema over gaat en welke hoofdstukken en onderwerpen aan de orde komen.

In dit werkboek staan verschillende soorten opdrachten. Deze helpen je om je de benodigde vakkennis en beroepsvaardigheden eigen te maken.

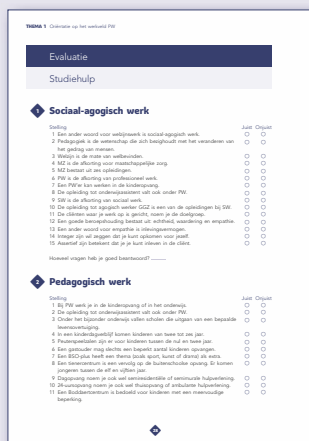

► **Verwerking Verwerkingsopdrachten** helpen je de theorie te leren en te begrijpen. Ze zijn geordend per hoofdstuk.

► **Toepassing Praktijksituaties** hiermee pas je de theorie toe in realistische praktijkbeschrijvingen.

► **Vaardigheden** om de benodigde beroepsvaardigheden aan te leren.

► **Themaopdrachten** grotere opdrachten waarmee je met de kennis en vaardigheden aan de slag gaat. Je werkt dan ook aan belangrijke algemene vaardigheden als samenwerken, informatie zoeken, presenteren, kritisch denken, plannen en problemen oplossen.

► **Evaluatie Studiehulp** een zelftoets waarmee je controleert of je de theorie kent. Antwoorden zijn op te vragen bij je docent.

► **Evaluatie** evalueren en reflecteren zijn belangrijke vaardigheden voor jouw toekomstige beroep: zet na elk thema op een rij wat je goed beheerst en wat je actiepunten zijn.

Vaardigheden ▶
Een vaardigheid heeft een vaste opbouw:
Oriënteren ▶ Oefenen ▶ Toepassen ▶ Transfer

Observatielijsten
Bij sommige vaardigheden horen observatielijsten. Die vind je direct achter in dit werkboek.
De observatielijsten zijn geordend per thema.
Bovenaan staat bij welke vaardigheid de observatielijst hoort. Een observatielijst kun je gemakkelijk uit je werkboek halen. Zo kun je ze in de klas of in je BPV laten invullen.

Observatielijsten

Thema 1 Lichaamlijke verzorging 277
Zorgingen wassen op bad 277
Zorgingen wassen op bad met verdunde 281
Zorgingen wassen bij de speetlic, onder de oksels of in bad 285
Navel wassen op bad 289
Zorgingen die zich op bad bevindt, scheren met een elektrisch scheersapparaat 291
Zorgingen die zich op bad bevindt, scheren met schuimen en scheersapp 293
Tandspiegel van een zorgvrager die zich op bad bevindt 295
Geheugensteun vragen van een zorgvrager die zich op bad bevindt 297
Menselijke resten van een zorgvrager die zich op bad bevindt 299
Therapeutische elektrische kussen met een opzetkussen, aanbrengen 301
Therapeutische elektrische kussen met een gestreept tussenkussen 303
Therapeutische elektrische kussen aanbrengen 305
Hygiënische verzorging van een baby 307

Thema 2 Help bieden bij de opname van vesting en nachte 309
Help bieden aan een zorgvrager die zelf niet kan eten en drinken 309
Pauzevoeding geven 311

Thema 3 Help bieden bij de uitschiding 313
Help bij het gebruik van een pot op bad 313
Help bij het gebruik van een urinaal op bad 317
Verwijderen van een incontinentievondst 319
Externe katheter of continencekatheter verwijderen 321
Katheteriseren verwijderen 323
Verzorgen van een blaasafvoer 327
Lanzende pipet inzetten 329
Mischlijmen (incontinentie) of toiletlijmen inzetten 331
Help bieden bij het verwijderen van een urinaal 333
Help bieden bij het opvangen van spaken 335
Help bieden bij kussen 337
Help bieden bij het afvoeren van een urinaal bij incontinentie 339
Help bieden bij het afvoeren van een urinaal bij incontinentie 341

Thema 4 Hygiënische en opspattendes verontreinigd werken 343
Handen wassen met kleboris pipet 343
Handen desinfecteren met handdesinfectant 345
Aan- en uittrekken van steriele handschoenen 347
Geren van een schone of steriel werkveld 349

Thema 1 Oriënteren op het werkveld BV

Vaardigheden

De juiste beroepshouding tonen

Oriënteren

1 Beeldt de theorie over kleden voor nood-rijdrijge werk en beroepshouding
2 Ziek die persoonlijke kleding en zijn toekomstige werkveld
3 Gaat aan het p. door de beroepsrijdrijge
4 Ziek op het internet naar het landelijke beroepsrijdrijge werk (BVA) Thema 10.
5 Wat zijn de kleding en de werkveld (BVA) en hoe is het te gebruiken?
6 Wat zijn de kleding en de werkveld (BVA) en hoe is het te gebruiken?

Oefenen

6 Bekijk het reflectieformulier Thema 10.
7 Wat zijn de kleding en de werkveld (BVA) en hoe is het te gebruiken?

Iconen helpen je op weg

In de kantlijn staan icoontjes. Die geven aan wat je in de opdracht kunt verwachten.

geeft aan dat je een deel van de theorie (nog een keer) leest om de vraag te kunnen beantwoorden.

bij deze opdracht werk je samen met anderen.

bij deze opdracht heb je een computer met internet nodig om informatie op te zoeken.

bij deze opdracht werk je aan je schrijfvaardigheden, bijvoorbeeld met het schrijven van een uitgebreid antwoord, verslag of rapport.

bij deze opdracht laat je de uitkomsten zien in een mondelinge presentatie.

geeft aan dat het gaat om een creatieve opdracht.

Werken met dit werkboek

Vind je het prettig om eerst de theorie te lezen en dan te kijken of je het weet en begrepen hebt? Lees dan eerst de theorie en maak daarna de verwerkingsvragen.
Ben je meer iemand die het liefst de theorie doorneemt aan de hand van vragen? Start dan met de verwerkingsvragen en leg je theorieboek ernaast.

Werk je het liefst vanuit de praktijk? Begin dan met een praktijksituatie of een thema-opdracht en kijk of je de vragen kunt beantwoorden met de informatie uit de theorie.

Inhoudsopgave

Thema 1 Oriëntatie op de GGZ 11

Verwerking 12

Verwerkingsopdrachten 12

Hoofdstuk 1 Cliënten in de GGZ 12

Hoofdstuk 2 Psychiatrische zorg: vroeger en nu 20

Toepassing 25

Praktijksituaties 25

Lisa overdenkt haar beroepskeuze 25

Maddie wil echt aan het werk! 28

Gaat het wel goed met Janita? 31

Vaardigheden 33

Beroepsmatig kunnen signaleren van afwijkend gedrag 33

Themaopdrachten 37

Evaluatie 39

Studiehulp 39

Hoofdstuk 1 Cliënten in de GGZ 39

Hoofdstuk 2 Psychiatrische zorg: vroeger en nu 40

Evaluatie en reflectie 41

Thema 2 Deskundig begeleiden 43

Verwerking 45

Verwerkingsopdrachten 45

Hoofdstuk 3 Ondersteuningsproces: van intake tot afronding 45

Hoofdstuk 4 Begeleiden: de basis 54

Hoofdstuk 5 Methodieken 60

Toepassing 76

Praktijksituaties 76

Merit maakt kennis met een nieuwe cliënt 76

Dante is angstig en ernstig verward 79

Vaardigheden 82

Vertrouwen winnen 82

Een ecogram maken 85

Intakegesprek voeren 88

Motiverende gespreksvoering 91

Themaopdrachten 94

Evaluatie 97

Studiehulp 97

Hoofdstuk 3 Ondersteuningsproces: van intake tot afronding 97

Hoofdstuk 4 Begeleiden: de basis 98

Hoofdstuk 5 Methodieken 99

Evaluatie en reflectie 100

Thema 3 Begeleiden van cliënten met psychotische stoornissen 102

Verwerking 103

Verwerkingsopdrachten 103

Hoofdstuk 6 Psychotische stoornissen 103

Hoofdstuk 7 Behandeling en begeleiding bij psychotische stoornissen 108

Toepassing 112

Praktijksituaties 112

Het gaat niet goed met Ahmed 112

De psychose van Tygo 116

Vaardigheden 119

Emotionele expressie (EE) laag houden 119

Themaopdrachten 122

Evaluatie 124

Studiehulp 124

Hoofdstuk 6 Psychotische stoornissen 124

Hoofdstuk 7 Behandeling en begeleiding bij psychotische stoornissen 125

Evaluatie en reflectie 126

Thema 4 Depressieve en bipolaire stemmingsstoornissen 128

Verwerking 129

Verwerkingsopdrachten 129

Hoofdstuk 8 Cliënten met depressieve stemmingsstoornissen 129

Hoofdstuk 9 Cliënten met een bipolaire stemmingsstoornis 133

Toepassing 137

Praktijksituaties 137

Tamar heeft een depressieve stoornis 137

Nathalie wordt aangemeld bij een FACT-team 140

Vaardigheden 143

Betrokken aandacht geven 143

Sociaal isolement en eenzaamheid bespreekbaar maken 146

Themaopdrachten 149

Evaluatie 152

Studiehulp 152

Hoofdstuk 8 Cliënten met depressieve stemmingsstoornissen 152

Hoofdstuk 9 Cliënten met een bipolaire stemmingsstoornis 153

Evaluatie en reflectie 154

Thema 5 Angst-, stress- en dwangstoornissen 156

Verwerking 157

Verwerkingsopdrachten 157

- Hoofdstuk 10 Cliënten met angststoornissen 157
- Hoofdstuk 11 Cliënten met stoornissen samenhangend met trauma en stress 161
- Hoofdstuk 12 Cliënten met obsessieve-compulsieve stoornissen 164

Toepassing 169

Praktijksituaties 169

- Sylvana blijft het liefst thuis 169
- Tara heeft een dwangstoornis 172

Vaardigheden 174

- Respect, echtheid en inlevingsvermogen tonen 174

Themaopdrachten 178

Evaluatie 181

Studiehulp 181

- Hoofdstuk 10 Cliënten met angststoornissen 181
- Hoofdstuk 11 Cliënten met stoornissen samenhangend met trauma en stress 182
- Hoofdstuk 12 Cliënten met obsessieve-compulsieve stoornissen 183

Evaluatie en reflectie 184

Thema 6 Eet- en verslavingsstoornissen 186

Verwerking 187

Verwerkingsopdrachten 187

- Hoofdstuk 13 Cliënten met eetstoornissen 187
- Hoofdstuk 14 Cliënten met verslavingsstoornissen 194

Toepassing 203

Praktijksituaties 203

- Het streefgewicht van Myrah is 58 kilo 203
- Mevrouw Jaspers heeft meerdere psychische problemen 207

Vaardigheden 211

- Cliënt confronteren met zijn gedrag 211

Themaopdrachten 216

Evaluatie 218

Studiehulp 218

- Hoofdstuk 13 Cliënten met eetstoornissen 218
- Hoofdstuk 14 Cliënten met verslavingsstoornissen 219

Evaluatie en reflectie 220

Thema 7 Persoonlijkheidsstoornissen 222

Verwerking 223

Verwerkingsopdrachten 223

Hoofdstuk 15 Cliënten met persoonlijkheidsstoornissen 223

Hoofdstuk 16 Behandeling en begeleiding van cliënten met een persoonlijkheidsstoornis 226

Toepassing 229

Praktijksituaties 229

Aafke heeft een borderlinestoornis 229

Meneer en mevrouw Hamerslag zijn erg wantrouwend 232

Vaardigheden 235

Overdracht en tegenoverdracht-mechanismen leren herkennen en hanteren 235

Themaopdrachten 240

Evaluatie 243

Studiehulp 243

Hoofdstuk 15 Cliënten met persoonlijkheidsstoornissen 243

Hoofdstuk 16 Behandeling en begeleiding van cliënten met een persoonlijkheidsstoornis 244

Evaluatie en reflectie 245

Thema 8 Bijkomende stoornissen en problemen 247

Verwerking 248

Verwerkingsopdrachten 248

Hoofdstuk 17 Cliënten met ontwikkelingsstoornissen 248

Hoofdstuk 18 Cliënten met risico- en probleemgedrag 256

Toepassing 268

Praktijksituaties 268

Bart heeft veel spullen in zijn huis 268

Het gaat niet goed met Madelief 270

Vaardigheden 273

Structuur bieden aan cliënten 273

Omgaan met manipulatieve kritiek 276

Themaopdrachten 280

Evaluatie 282

Studiehulp 282

Hoofdstuk 17 Cliënten met ontwikkelingsstoornissen 282

Hoofdstuk 18 Cliënten met risico- en probleemgedrag 283

Evaluatie en reflectie 284

Thema 9 Coördinatie, kwaliteitszorg en voorlichting 286

Verwerking 287

Verwerkingsopdrachten 287

- Hoofdstuk 19 Coördinatie van hulpverlening 287
- Hoofdstuk 20 Kwaliteitszorg 291
- Hoofdstuk 21 Begeleiden van collega's en stagiairs 299
- Hoofdstuk 22 Voorlichting, advies en instructie 306

Toepassing 312

Praktijksituaties 312

- Floris en meneer Rimmel evalueren het begeleidingstraject 312
- Lenne vindt het belangrijk nieuwe inzichten te krijgen 315

Vaardigheden 318

- Advies geven over lotgenotencontact 318

Themaopdrachten 321

Evaluatie 324

Studiehulp 324

- Hoofdstuk 19 Coördinatie van hulpverlening 324
- Hoofdstuk 20 Kwaliteitszorg 325
- Hoofdstuk 21 Begeleiden van collega's en stagiairs 326
- Hoofdstuk 22 Voorlichting, advies en instructie 327

Evaluatie en reflectie 328

Thema 10 GGZ en samenleving 330

Verwerking 331

Verwerkingsopdrachten 331

- Hoofdstuk 23 Maatschappelijke ontwikkelingen 331
- Hoofdstuk 24 Ethische dilemma's 337
- Hoofdstuk 25 Wetgeving en financiering 342

Toepassing 349

Praktijksituaties 349

- Meneer Bergsma krijgt een nieuwe baan en een nieuwe woning 349
- Nienke probeert haar leven op de rails te houden 353

Themaopdrachten 355

Evaluatie 358

Studiehulp 358

- Hoofdstuk 23 Maatschappelijke ontwikkelingen 358
- Hoofdstuk 24 Ethische dilemma's 359
- Hoofdstuk 25 Wetgeving en financiering 360

Evaluatie en reflectie 361

Thema 1

Oriëntatie op de GGZ

Werken met cliënten met psychiatrische stoornissen houdt in dat je te maken hebt met mensen bij wie psychologische functies afwijkend functioneren of verstoord werken. Het gevolg hiervan is afwijkend gedrag. Deze kwetsbare cliënten kunnen de meest uiteenlopende psychiatrische stoornissen hebben. Bij een psychiatrische stoornis kunnen enkele, maar ook alle psychologische functies verstoord zijn. Denk aan: denken, voelen, waarnemen en bewustzijn. Er is sprake van een duidelijke beperking in het intellectuele functioneren. Naast de intellectuele beperking zijn er beperkingen in het aanpassingsvermogen.

De oorzaken van psychiatrische stoornissen zijn niet gemakkelijk aanwijsbaar. Anders dan bij lichamelijke ziekten is er vaak niet één oorzaak, maar zijn er meerdere. Hoe meer risicofactoren er bij iemand spelen, hoe groter de kans is dat hij een psychiatrische stoornis ontwikkelt. Naast risicofactoren zijn er beschermende factoren, zoals coping en sociale steun. Door de eeuwen heen is er in de zorg, ondersteuning en omgang met cliënten met een psychiatrische stoornis veel veranderd. Op dit moment maken verreweg de meeste cliënten met psychiatrische stoornissen gebruik van ambulante voorzieningen. Als agogisch medewerker GGZ begeleid je dus meestal cliënten buiten de muren van een instelling.

Dit thema bevat verwerkingsopdrachten, praktijksituaties, vaardigheden, themaopdrachten, studiehulp, evaluatie en reflectie over de volgende onderwerpen.

Hoofdstuk 1: Cliënten in de GGZ

- cliënten met psychiatrische stoornissen
- indeling van psychiatrische stoornissen
- signalen van psychiatrische stoornissen
- risicofactoren voor psychiatrische stoornissen
- kwetsbaarheid-stressmodel

Hoofdstuk 2: Psychiatrische zorg: vroeger en nu

- geschiedenis vóór 1900
- van 1900 tot 1948
- van 1948 tot 1990
- recente geschiedenis (vanaf 1990)
- zorgvormen binnen de GGZ
- taken van GGZ-organisaties in Nederland

Verwerking

Verwerkingsopdrachten

1

Cliënten in de GGZ

- 1 a Als agogisch medewerker GGZ werk je met cliënten met psychiatrische stoornissen. Een belangrijke vraag is: wat zijn psychiatrische stoornissen? En: hoe herken je een psychiatrische stoornis? Maak de zinnen af door de juiste woorden in te vullen.

Van een **psychiatrische stoornis** is sprake als bij een persoon _____, zoals voelen, denken of waarnemen, _____. Het gevolg is dat deze persoon zich afwijkend gaat _____.

- b Lees de situatieschetsen van Willem en Tamara en beantwoord daarna de vraag.

Willem doet onbegrijpelijke uitspraken over astrologische invloeden, trekt zich veel terug op zijn kamer en verzorgt zichzelf slecht. Soms zit hij zacht in zichzelf te praten. Zijn ouders zien dat Willem erg veranderd is. Zij kennen Willem niet meer terug. Ze hebben het gevoel dat ze geen contact meer met hem kunnen krijgen. Ze voelen zich onzeker en maken zich ernstig zorgen.

Tamara durft vanwege haar angsten (fobische klachten) nauwelijks haar huis nog uit. Zij lijdt hier erg onder. Haar man of de kinderen doen de boodschappen. Haar familie bezoekt ze zelden. Alleen als Tamara zich goed voelt en haar man meegaat, durft ze soms even naar een verjaardagsfeest. Ze zijn al jaren niet op vakantie geweest. Nu de kinderen wat ouder worden, beginnen zij zich te verzetten tegen het feit dat alles in huis om de angsten van moeder draait. Tamara voelt zich schuldig en is regelmatig somber. Ze begrijpt niet waarom zij niet net als anderen kan functioneren.

Gedrag moet aan bepaalde voorwaarden voldoen om te mogen zeggen dat het een aanwijzing is voor een psychiatrische stoornis. Bij wie van deze personen is sprake van een psychiatrische stoornis?

- a bij Tamara
- b bij Willem
- c bij allebei
- d bij geen van beide

- c Leg je antwoord bij vraag 1b uit aan de hand van de aanwijzingen voor een psychiatrische stoornis.

- d Niet ieder psychisch probleem is een psychiatrische stoornis. Over het algemeen wordt de term psychisch als een bredere term gezien dan psychiatrisch. Maar tegelijkertijd wordt de term psychisch ook gebruikt voor lichtere problematiek, waarbij het contact met de werkelijkheid niet verstoord is.

Wat is een psychisch probleem en wat is een psychiatrische stoornis? Zet de voorbeelden in de juiste kolom.

Kies uit: **ADHD – depressie – eenzaamheidsgevoelens – hoofdpijn door spanningsklachten – persoonlijkheidsstoornis – piekeren door zorgen maken – stress door werkdruk**

Psychisch probleem	Psychiatrische stoornis

- e Bij cliënten met een psychiatrische stoornis valt vaak de term lijdensdruk. Vul in de tekst over lijdensdruk de juiste woorden in.

Lijdensdruk is de term waarmee de _____ mate waarin iemand lijdt wordt uitgedrukt: hoog, laag of normaal. Bij lijdensdruk gaat het om een soort van _____. De mate waarin iemand lijdt, maak je op uit wat iemand over zijn lijden _____ als hij daar nog toe in staat is en uit het _____ van de cliënt. Ook _____ kunnen vaak een inschatting geven hoe hoog de lijdensdruk van een cliënt is, maar niet altijd.

- 2 Er zijn zeer verschillende psychiatrische stoornissen. Het is daarom gangbaar ze in te delen. Een belangrijk onderscheid is dat tussen een psychotische en een niet-psychotische stoornis.

- a Wat zijn voorbeelden van een niet-psychotische stoornis? Kies de juiste antwoorden.
- a angststoornis
 - b depressieve stoornis
 - c schizofrenie
 - d stemmingsstoornis
 - e verslaving

- b Er zijn heel verschillende psychiatrische stoornissen. Vul bij elke psychiatrische stoornis minstens één voorbeeld in.

Psychiatrische stoornis	Voorbeelden
angststoornis	
eetstoornis	
persoonlijkheidsstoornis	
psychotische stoornis	
stemmingsstoornis	
stoornissen in de impulscontrole en verslavingsstoornissen	
stoornis samenhangend met trauma en stress	

- 3 In deze vraag staan zes situatieschetsen beschreven, waarover telkens twee vragen worden gesteld.
- a Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Kalle kijkt angstig en slaat wild om zich heen. Yildiz is thuisbegeleidster en snapt niet wat Kalle aan het doen is. Als zij het vraagt, zegt Kalle dat hij bezig is vlemuizen weg te slaan.

- 1 Welke psychologische functie is bij Kalle verstoord? Kies het juiste antwoord.
- a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
- 2 Leg je antwoord uit.
-

- b Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Arif is de laatste weken toenemend chaotisch en verward. Zijn begeleidster Norma praat met hem hoe het gaat. Het valt haar op dat Arif in het gesprek voortdurend afdwaalt. Het lijkt alsof hij telkens door zijn eigen gedachten op zijsporen wordt gebracht. Norma moet hem er telkens weer 'bijhalen' en zijn aandacht op het onderwerp van het gesprek richten.

- 1 Welke psychologische functie is bij Arif verstoord? Kies het juiste antwoord.
 - a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
 - 2 Leg je antwoord uit.
-

- c Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Tinka heeft al lange tijd het gevoel dat zij zichzelf niet meer is. Ze denkt vaak terug aan het moment dat ze haar eerste paniekaanval had. Toen had ze helemaal het gevoel dat ze zichzelf kwijt was, dat zij zichzelf niet meer herkende. Dat gevoel is wel minder, maar toch: zij heeft het gevoel niet zichzelf te zijn, dat ze vanaf een afstand voortdurend naar zichzelf zit te kijken. Inmiddels heeft ze ook vaker paniekaanvallen gehad en heeft ze het gevoel dat ze wordt weggedreven van zichzelf.

- 1 Welke psychologische functie is bij Tinka verstoord? Kies het juiste antwoord.
 - a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
 - 2 Leg je antwoord uit.
-

- d Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Begeleider: 'Hoe gaat het met u?'

Cliënt: 'Hoe het met u gaat? Ja, hé, hoe het met u gaat. Er rijdt niks. Nooit. Geen rijbewijs. Heb jij wel een rijbewijs?'

Begeleider: 'Nee, nou ja, ik heb wel een brommerrijbewijs. Maar niet voor auto's.'

Cliënt: 'Er komen steeds meer auto's, de wegen raken verstopt. Auto's zijn vulmiddelen. Dat gebruiken ze nuwoordig niet meer minder.'

- 1 Welke psychologische functie is bij deze cliënt verstoord? Kies het juiste antwoord.
 - a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
- 2 Leg je antwoord uit.

- e Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Hans doet regelmatig uitspraken die anderen niet goed kunnen begrijpen. Hij is voortdurend bezig met allerlei energiesystemen die, zo beweert hij, de omgang tussen mensen bepalen. Tegen Yvette, zijn begeleidster, zegt hij dat zij de energiebanen met rust moet laten, omdat ze anders een te hoge mate van negativiteit veroorzaakt. Als Yvette vraagt hoe hij dat bedoelt, zegt hij dat het kan leiden tot 'kwavuren' en dat hij wil voorkomen dat er 'vogelblote hinspinning' ontstaat.

- 1 Welke psychologische functie is bij Hans verstoord? Kies het juiste antwoord.
 - a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
- 2 Leg je antwoord uit.

- f Lees de situatieschets en beantwoord dan de twee vragen.

Joël schenkt koffie voor zichzelf en zijn begeleidster Alyke in. Na het inschenken reikt hij met zijn hand naar zijn beker, om 'm daarna weer terug te trekken, waarna hij toch weer zijn hand uitsteekt om de beker te pakken en daarna zijn hand weer opnieuw terugtrekt. Nog geen tel later steekt hij opnieuw zijn hand uit en opnieuw trekt hij zijn hand terug.

- 1 Welke psychologische functie is bij Joël verstoord? Kies het juiste antwoord.
 - a bewustzijn
 - b denken
 - c expressie en motoriek
 - d gevoelsleven
 - e waarneming
 - f willen en verlangen
 - g zelfbeleving
- 2 Leg je antwoord uit.

- 4 De oorzaken van psychiatrische stoornissen zijn niet gemakkelijk aanwijsbaar. Anders dan bij lichamelijke ziekten is er vaak niet één oorzaak, maar zijn er meerdere. Het gaat daarbij ook niet om 'harde' oorzaken: het gaat om risicofactoren, dus om zaken die de kans op problemen vergroten.
- a Het gebruiken van hasj of wiet kan een psychiatrische stoornis triggeren. Het gebruik van drugs is een:
 - a biologische risicofactor.
 - b psychologische factor.
 - c sociale risicofactor.
 - b Hoe iemands karakter of persoonlijkheid is, is bij de kans op een psychiatrische stoornis een:
 - a biologische risicofactor.
 - b psychologische factor.
 - c sociale risicofactor.
 - c De sociale omstandigheden waarin iemand leeft, zijn bij de kans op een psychiatrische stoornis:
 - a biologische risicofactoren.
 - b psychologische factoren.
 - c sociale risicofactoren.
 - d Wat maakt het biopsychosociale model duidelijk?

- 5 Deze vraag gaat over het kwetsbaarheid-stressmodel. Lees de situatieschets en beantwoord daarna de vragen.

Keith en Sjors zijn collega's. Door een reorganisatie verliezen ze allebei hun werk. Keith wordt depressief, Sjors niet. Bij Keith komen in de familie depressies voor (biologische risicofactoren), bij Sjors niet. Er spelen echter meer factoren mee. Keith heeft de neiging zichzelf de schuld te geven van zijn ontslag. Ook denkt hij erg negatief over de toekomst. Hij is er zeker van dat hij nooit meer een baan zal vinden en is bang dat hij zijn huis moet verkopen (psychologische risicofactoren). Zijn collega Sjors is een echte optimist: hij denkt dat het niet al te moeilijk moet zijn om weer aan het werk te komen. Keith is net gescheiden (ingrijpende levensgebeurtenis), wat veel onzekerheid en spanning met zich mee brengt. Bij Sjors speelt dit niet. Zijn partner en zijn vrienden steunen hem.

- a In dit voorbeeld zie je dat Keith psychisch kwetsbaarder is dan Sjors. Welke aangeboren kwetsbaarheid heeft Keith?
-
- b Wat is een uitwendige stressbron voor Keith?
-
- c Wie is volgens het kwetsbaarheidsmodel het meest kwetsbaar voor het uitbreken van een psychiatrische stoornis?
- a Keith
 - b Sjors
- d Wat verwacht je van de zelfeffectiviteit van Keith?
-
-
- e Welke stressoren spelen in dit voorbeeld een belangrijke rol in het leven van Keith? Kies de juiste antwoorden.
- a angst voor schulden
 - b depressiviteit
 - c scheiding
 - d werkloosheid
- f Lees de situatieschets en beantwoord daarna de vraag.

Sjors is sinds kort werkloos. Hij heeft zich daarom ingeschreven bij vacaturesites, hij heeft oproepen voor werk op netwerksites gezet en heeft inmiddels zijn eerste sollicitatie al achter de rug. Die baan heeft hij helaas niet gekregen, maar hij heeft veel van de sollicitatie geleerd. Hij weet nu hoe hij het volgende gesprek zal aanpakken en heeft daar nu al zin in.

Wat zegt dit over de zelfeffectiviteit van Sjors?

- 6 Het goed functioneren van de hersenen is eigenlijk een groot wonder. Hersencellen geven informatie aan elkaar door en dat kunnen ze alleen doen dankzij de aanwezigheid van bepaalde chemische stoffjes, neurotransmitters. Combineer de namen van de neurotransmitters met de juiste omschrijving.

	Neurotransmitter		Omschrijving
1	dopamine	A	Dragen bij aan het ontstaan van geluksgevoelens en vrolijkheid; ze zijn betrokken bij het beloningssysteem in de hersenen.
2	endorfines	B	Een tekort zorgt voor een depressief gevoel, een teveel zorgt voor euforie of een gespannen gevoel.
3	noradrenaline	C	Komt voor in de hersengebieden die de motoriek aansturen.
4	serotonine	D	Regelt stemmingen en gedrag en reguleert activiteiten van een aantal andere neurotransmitters.

- 7 a Tegenover de individuele kwetsbaarheidsfactoren staan de individuele beschermende factoren. Twee van deze factoren zijn: coping en zelfeffectiviteit. Lees de situatieschets en beantwoord daarna de vraag.

Jolanda heeft net te horen gekregen dat zij borstkanker heeft. Ze schrikt hier vreselijk van. Ze gaat meteen naar het huis van haar ouders om er met hen over te praten. Ze huilt, ze vloekt en ze tiert. Gelukkig krijgt ze veel steun van haar ouders. Ook zet ze dit vreselijke nieuws op haar Facebook. Hier vertelt ze hoe naar ze zich voelt en hoe onzeker ze is over de toekomst.

Welke effectieve copingstijl gebruikt Jolanda? Kies het juiste antwoord.

- a emotiegerichte coping
- b probleemgerichte coping
- c responsgerichte coping

- b Naast de kwetsbaarheidsfactoren die samenhangen met de persoon, zijn er kwetsbaarheidsfactoren die samenhangen met de omgeving. Een belangrijke omgevingskwetsbaarheidsfactor vormen stressoren.
 Wat is een belangrijke beschermende omgevingsfactor? Kies het juiste antwoord.
- a sociale controle
 - b sociale steun
 - c sociale verwaarlozing

2 Psychiatische zorg: vroeger en nu

- 1 De manier waarop naar mensen met een psychiatrische stoornis wordt gekeken, is in de loop der tijden enorm veranderd. Ook de behandeling en begeleiding van deze cliënten is enorm veranderd.
- a In de tabel staan de stappen die genomen zijn in de opvang van mensen met psychiatrische stoornissen. Noteer het jaar of de periode waarin de genoemde ontwikkeling zich afspeelde.

Ontwikkeling	Jaartal / periode
Het eerste dolhuis wordt geopend.	
Pinel ontwikkelt het medische model.	Rond:
De eerste krankzinnigenwet wordt ingevoerd.	
Men maakt onderscheid tussen geesteszieken en zwakzinnigen. Psychiatrische aandoeningen kregen een naam.	Vanaf:
Psychiatrie en neurologie worden aparte onderzoeksgebieden.	Vanaf:
Psychofarmaca werden ontdekt.	Na:
Oprichting stichting Pandora.	
Antipsychiatrie doet zijn intrede.	
Opkomst zelfbeschikking, zorg op maat, ambulantisering en vraaggerichte zorg.	Vanaf:

- b Welke ontwikkeling heeft de zorg voor mensen met een psychiatrische stoornis in heel grote lijnen doorgemaakt?

- 2 a Als agogisch medewerker GGZ is de kans groot dat je gaat werken als ambulante begeleider. Je bezoekt mensen thuis in de eigen leefsituatie. Wat zijn de doelen van een ambulante begeleider? Kies de juiste antwoorden.
- a behandeling van de psychiatrische stoornis
 - b klinische opname voorkomen
 - c psychiatrische klachten verminderen
 - d voorschrijven van de juiste medicatie
- b Deeltijdbehandeling is bedoeld voor cliënten met psychiatrische problemen bij wie ambulante behandeling onvoldoende steun biedt, maar voor wie klinische opname niet wenselijk is. Combineer de vorm van deeltijdbehandeling met de mensen voor wie deze bedoeld is.

	Deeltijdbehandeling		Bedoeld voor
1	acute deeltijdbehandeling	A	mensen die last hebben van steeds terugkerende problemen, zoals angsten of relatieproblemen.
2	inzichtgevende deeltijdbehandeling	B	mensen met een combinatie van psychische en sociale problemen, zoals depressieve klachten.
3	specialistische deeltijdbehandeling	C	mensen met specifieke problemen, zoals een bepaalde angststoornis of verslaving.
4	structurende deeltijdbehandeling	D	mensen met spoedeisende psychische problematiek.

- c Welke vorm van behandeling kan nodig zijn als ambulante behandeling of deeltijdbehandelingen niet helpen?
-
- d Waarom wordt de in vraag 2c bedoelde vorm van behandeling alleen als laatste stap ingezet? Denk hierbij aan de eerder besproken ontwikkelingen binnen de zorg voor mensen met een psychiatrische stoornis.
-
-
-
-

- e Geef aan of de stellingen over beschermd wonen juist of onjuist zijn.

Stelling	Juist	Onjuist
Beschermd wonen is bedoeld voor cliënten die langere tijd klinische opname hebben gehad.		
Cliënten van beschermd wonen, wonen vaak samen op een aparte afdeling van een instelling.		
Veel cliënten van beschermd wonen hebben voldoende aan twee tot vier uur begeleiding per week.		
Cliënten van beschermd wonen krijgen therapie binnen deze beschermde woonvorm.		
Beschermd wonen kan ook als training worden ingezet voor cliënten die het zelfstandig wonen tijdelijk niet aankunnen.		

- 3 a Maak de tekst af met het juiste woord.

E-health staat voor _____, ofwel zorg via internet.

- b Wat vind jij ervan dat GGZ-instellingen in Nederland steeds meer gebruikmaken van e-health? Leg je antwoord uit.

- c Waarom doen gemeenten veel moeite om zorgmijders op te sporen?

- d Vul het juiste woord in.

Hulpverleners die afgaan op de meldingen over zorgmijders noem je _____.

- e Het verschil tussen kinderpsychiatrie en psychiatrie voor volwassenen is groot. Waarmee moet je bij kinderen speciaal rekening houden? Kies de juiste antwoorden.
- a Hun hersenen zijn nog in ontwikkeling, dus ze mogen geen medicatie voor volwassenen.
 - b Hun omgeving is erg belangrijk, zoals ouders, school, vrienden, enzovoort.
 - c Zij hebben veel behoefte aan rust en regelmaat.
 - d Zij kunnen lichte psychische problemen hebben, waar ze later echt last van krijgen.
 - e Zij proberen vaak actief contact en hulp te vermijden en leven erg geïsoleerd.
- f Op welke cliënten is forensische psychiatrie gericht? Kies het juiste antwoord.
- a kinderen en jongeren met een psychische aandoening die hun ontwikkeling verstoort
 - b mensen met een psychische aandoening die met justitie in aanraking zijn gekomen
 - c mensen die zowel van psychiatrische als somatische aandoeningen last hebben
 - d ouderen met een psychische aandoening en (beginnende) dementie
- g Wat doet de OGGZ? Kies het juiste antwoord.
- a OGGZ biedt hulp aan mensen die geen zorgverzekering hebben.
 - b OGGZ biedt hulp aan mensen die zelf geen hulp zoeken.
 - c OGGZ biedt hulp aan mensen met een crimineel verleden.

- 4 GGZ Nederland is de brancheorganisatie voor instellingen in de geestelijke gezondheidszorg en verslavingszorg. Er vallen honderden GGZ-organisaties onder. De manier waarop zij hulp organiseren, verschilt per organisatie.
- a Vallen alle GGZ-organisaties onder de overheid? Leg je antwoord uit.

- b Waarom vervult de huisarts een poortwachtersfunctie binnen de GGZ?

- c Maak de zinnen af met de juiste woorden.

- 1 Wanneer sprake is van een milde, complexe psychische problematiek verwijst de huisarts de cliënt naar de _____.
- 2 Wanneer sprake is van een zware, complexe psychische problematiek verwijst de huisarts de cliënt naar de _____.

- d Lees de situatieschets en beantwoord daarna de vraag.

Bij een cliënt wordt het volgende vastgesteld:

- 1 Is er sprake van een DSM-stoornis? – ja
- 2 Wat is de ernst van de psychische problemen? – matig
- 3 Is er sprake van risico op ernstige verwaarlozing van zichzelf of naasten, decompensatie (= risico op psychose), suïcide en/of (huiselijk) geweld? – nee
- 4 Hoe complex is de problematiek? – matig
- 5 Wat is het (verwachte) beloop van de klachten? – beantwoordt aan criteria richtlijn

Waar zal deze cliënt behandeld worden?

- a de huisarts en POH
 - b basis GGZ
 - c specialistische GGZ
- e Wat is een zorgnetwerk in de GGZ? Maak de beschrijving af met de juiste woorden.
Kies uit: **groep – informele zorgverleners – organisaties – professionals – team – uitvoering – zorg**

Een zorgnetwerk is een netwerk van _____, _____
_____ en _____ die als één
_____ samenwerken aan de _____ van zorg. Dit
netwerk is op zo'n manier samengesteld dat het aan een bepaalde
_____ cliënten alle benodigde _____ kan bieden.

Lisa overdenkt haar beroepskeuze

De twijfel van Lisa

Lisa is 16 jaar en zit in het laatste jaar van het vmbo. De laatste weken twijfelt ze sterk welke mbo-niveau 4-opleiding ze wil kiezen. In eerste instantie wilde ze graag de opleiding verpleegkunde doen en dan gaan werken in een ziekenhuis, maar bij nader inzien lijken die nachtdiensten haar toch wel erg onprettig. Daarom denkt ze er nu over om te kiezen voor de opleiding tot agogisch medewerker GGZ. Ze wil in haar latere beroep hoe dan ook mensen helpen om weer gezond of gelukkig te worden. Op tv kijkt ze graag naar programma's waarin mensen met problemen worden geholpen: over mensen in een vervuild huis waar dan wordt schoongemaakt, of over mensen die vastlopen in de relaties die ze met anderen hebben. Het lijkt Lisa boeiend om zelf met deze mensen te werken en hen te helpen.

Lisa heeft nieuwe plannen

Als Lisa vandaag informatie opzoekt over de opleiding agogisch medewerker GGZ, leest ze op de website van een GGZ-organisatie verhalen van cliënten die erg tevreden zijn over de hulp van een ambulante begeleider. 'Hm,' denkt Lisa, 'ik vind dit wel erg leuk klinken. Contact met veel mensen, gesprekken voeren, mensen helpen, dat past goed bij mij. Het lijkt ook wel een beetje op werken in de verpleging, wat ik eerst eigenlijk wilde doen. Ik denk ook dat je echt voldoening voelt als het probleem van de cliënt uiteindelijk is opgelost.' Ze sluit haar computer af. Wat zou haar moeder van haar nieuwe plannen vinden?

Lisa en de buurvrouw

Als Lisa haar moeder heeft verteld van haar gewijzigde plannen, is haar eerste reactie: 'Weet waar je aan begint, Lisa. Ik denk dat je er wat te gemakkelijk over denkt. Praat eens met die nieuwe buurvrouw hier in de straat. Zij werkt met mensen met psychiatrische problemen. Ze heeft heel verschillende cliënten, heb ik begrepen. Sommigen zijn erg dankbaar dat ze er is, maar ze komt ook veel mensen tegen die boos of neerslachtig zijn. Sommige cliënten vinden het moeilijk te accepteren dat ze hulp nodig hebben of voelen zich machteloos en reageren dat af op haar. Ze komt ook vaak schrijnende situaties tegen hoor, met kinderen die worden verwaarloosd of mensen die slecht voor zichzelf zorgen.'

'Dat kan ook een uitdaging zijn,' zegt Lisa.

'Natuurlijk,' reageert haar moeder. 'Maar het is echt geen eenvoudig werk. Dat zei de buurvrouw ook nog, dat je echt stevig in je schoenen moet staan om met al die mensen en hun problemen om te kunnen gaan. Je moet het als je 's avonds thuiskomt wel van je af kunnen zetten en altijd positief kunnen blijven. Ze vertelde ook dat er steeds meer administratie bij dit werk komt kijken. Je moet elke stap die je met een cliënt neemt nauwkeurig beschrijven in verslagen. Heel precies weet ik het ook allemaal niet. Praat gewoon eens met haar.'

Deze uitgave Agogisch medewerker GGZ MZ maakt deel uit van de serie Traject Welzijn. De theorie van deze uitgave sluit volledig aan bij onderstaande werkprocessen uit het kwalificatiedossier Maatschappelijke zorg.

P4-K1-W1 Levert een bijdrage aan het ondersteuningsplan

P4-K1-W2 Ondersteunt en stimuleert eigen herstel van de cliënt

P4-K1-W3 Begeleidt cliënten bij groepsgerichte activiteiten

P4-K1-W4 Ondersteunt, informeert en stimuleert naastbetrokkenen

P4-K1-W5 Voert coördinerende taken uit

P4-K1-W6 Begeleidt nieuwe collega's, stagiaires en/of vrijwilligers

De leermiddelen uit de serie Traject Welzijn zijn bestemd voor de opleidingen Pedagogisch werk, Maatschappelijke zorg en Sociaal werk. Door de thematische opbouw is Traject Welzijn geschikt voor alle onderwijsvormen en alle leerwegen, past daarnaast in verkorte trajecten en sluit aan bij elke leerstijl. De leerstof is opgebouwd uit: theorie, praktijksituaties en beroepsvaardigheden. Je kunt starten vanuit de theorie of vanuit een (gesimuleerde) praktijksituatie. Wat voor jou het beste werkt.

De **theorie** bevat alle basiskennis en achtergrondinformatie bij het betreffende werkproces en bevat veel voorbeelden uit de beroepspraktijk. De verwerkingsopdrachten sluiten aan bij de leerstof in de theorie.

De **praktijksituaties** zijn realistische beschrijvingen van situaties uit de beroepspraktijk, inclusief opdrachten gekoppeld aan houdingsaspecten, vaardigheden en kenniselementen.

De **beroepsvaardigheden** bevatten opdrachten voor het stapsgewijs aanleren van sociaal-agogische, communicatieve, verzorgende en creatieve vaardigheden.

Het complete aanbod van Traject Welzijn bestaat uit:

- theorieboeken met een heldere en gestructureerde uitleg over de benodigde vak kennis, verduidelijkt met veel praktijkvoorbeelden;
- werkboeken met verwerkingsopdrachten, toepassingsopdrachten en evaluatie- / reflectieopdrachten;
- digitale omgeving met ondersteunend materiaal voor zowel student als docent.

Wil je weten welke materialen er nog meer beschikbaar zijn bij Traject Welzijn?

Kijk dan op www.thiememeulenhoff.nl/trajectwelzijn.

Auteur:

A.C. Verhoef

Onder redactie van:

M.H.A.J. Gloudemans

R.F.M. van Midde

9 789006 622454